

ЕТИКА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитро Віталійович МІРІНЮК,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Сірко Б. П.*

В останню чверть ХХ століття предметне коло етики науки визначилося як осмислення тих норм, які мають спрямовувати не лише стосунки вчених в межах наукового співтовариства або визначати вищі пізнавальні цінності науки, а й таких, що дозволяють або забороняють певне втручання науки в природу і людину.

Етичні проблеми виникають в реальному процесі наукового дослідження і стосуються результатів, які можуть вплинути на існування і розвиток людини, суспільства, культури, цивілізації. Останніми роками об'єктом етичних проблем вважають і біосферу в цілому - виникла екологічна етика. Етичні проблеми пов'язані з моральним вибором дослідника, вченого і передбачають відповідальність морального характеру - перед собою, науковим співтовариством, суспільством за той вплив, який спричинений його дослідженнями та їх результатами.

Смисл і значення норм і цінностей науки постає особливо гостро сьогодні, коли розвиток науково-технічної цивілізації загрожує існуванню самого життя на землі, вимагаючи внесення коректив у ціннісну сферу суспільства та мотиваційну сферу особистості. Пошуки нових морально-ціннісних орієнтирів і форм соціальної інтеграції зумовлені руйнацією усталених етичних норм, кризою раціоналістичних світоглядних систем, посилюючи інтерес до проблем аксіології, філософії моралі й актуалізують розробку професійних етик. Саме тому сьогодні «дедалі більше науковців апелюють до вселюдських цінностей, намагаючись осмислити не просто взаємозв'язок науки і цінностей, а з'ясувати аксіологічні підвалини са-

мого наукового знання. Це свідчить про те, що наука намагається переорієнтуватися на більш універсальні цінності, ніж сама лиш абстрактна істина» [1, с. 5].

Донедавна вважали, що етичні проблеми науки виникають лише у виняткових ситуаціях і стосовно специфічних галузей знань. Однак науково-технологічний поступ генерує нові етичні проблеми. Сьогодні дослідники приділяють більше уваги соціальним, гуманістичним, етичним і моральним аспектам науки, що сприяє формуванню й розвитку особливої дисципліни – етики науки, яка вивчає моральні засади, ціннісні принципи діяльності дослідника, специфіку морального регулювання в науковій сфері. Цим проблемам присвячено праці зарубіжних та українських авторів, які досліджують теоретичні засади етики науки (Е. Агацці, І. Добронравова, С. Кримський, А. Маслоу, Р. Мертон, М. Марчук, В. Стюпін, Л. Сидоренко, І. Фролов, Б. Юдін та інші), філософії науки та, зокрема, етичну проблематику науки (К. Апель, Ю. Габермас, В. Гьосле, Г. Йонас, А. Єрмоленко, В. Кохановський, Т. Лешкевич, С. Лебедев та інші).

Що ж допоможе людині вирішити проблеми етики наукової діяльності? Загальні збори Національної академії наук України затвердили «Етичний кодекс ученого України». Метою Етичного кодексу вченого України (надалі Кодекс) є формулювання загальних етичних принципів, яких кожен з науковців і викладачів має дотримуватися у своїй роботі. Кодекс регулює відносини науковців між собою та із суспільством. Він установлює основні засади для оцінки вченими своєї власної роботи та діяльності колег під моральним кутом. Закріплені тут принципи мають слугувати основою для етичної підготовки молодих науковців. Основним завданням Кодексу є надання пріоритету моральним вимірам науки та соціальній відповідальності спільноти вчених і кожного вченого зокрема. Проблема особистої відповідальності вченого набула важливого значення тому, що суспільні інститути часом не встигають за стрімкими темпами розвитку науки і технологій.[2].

Наукова етика — у сучасній науці це сукупність офіційно опублікованих правил, порушення яких веде до адміністративного розгляду.

Вчений повинен додержуватися принципів наукової етики, щоб успішно займатися науковими дослідженнями. У науці як ідеал проголошується принцип, що перед обличчям істини всі дослідники рівні, що жодні минулі заслуги не беруться до уваги, якщо мова йде про наукові докази. Не менш важливим принципом наукового етосу є вимога наукової чесності при викладі результатів дослідження. Учений може помилятися, але не має права фальсифікувати результати, він може повторити вже зроблене відкриття, але не має права займатися плагіатом. Посилання як обов'язкова умова оформлення наукової монографії й статті покликані зафіксувати авторство тих або інших ідей і наукових текстів, і забезпечувати чітку селекцію вже відомого в науці й нових результатів [3].

Отже, підводячи підсумок, можна сказати, що сучасна наукова етика характеризується наступним: універсальна мета — одержання й розширення сфери об'єктивного знання; відповідає нормам толерантності. В етичному кодексі вченого підкреслюються не утилітарні, а вищі інтелектуальні цінності. Особлива роль приділяється також питанням наукової чесності, збереженню «доброго імені» (особистої честі), а не тільки вульгарної популярності, гри на широку публіку. В ХХ ст. ситуація трохи змінилася — вже менш суворі вимоги, наука стала більш «багатою».

Список використаних джерел:

1. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці: Рута, 2001. 319 с.
2. Етичний кодекс ученого України. *Україна. Наука і культура*. 2009. Вип 35. С. 19-23.
3. Гофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416с.